

PRIVIRE ASUPRA CERCETĂRIILOR ARHEOLOGICE ÎNTEPRINSE DE MUZEUL DE ISTORIE DIN BACĂU PENTRU PERIOADA PREISTORICĂ

Lăcrămioara Elena Istina

Cercetările arheologice din județul Bacău au acordat o atenție deosebită și celor mai vechi perioade din istoria acestui teritoriu. Cu toate că nu au amplasarea cercetărilor din alte perioade istorice (cum ar fi cele dedicate epocii geto-dace sau medievale) sunt consemnate în decursul celor 50 de ani de cercetare numeroase așezări datate în următoarele epoci: paleolitic, neo-eneolitic și epoca bronzului, la care ne vom referi în continuare. Faptul se datorează pe de o parte unei politici de cercetare pe plan național în timpurile celor 50 de ani de muzeografie băcăună, dar și a lipsei personalului de specialitate pentru aceste epoci. După cum vom vedea în materialul de față, semnalări pentru aceste epoci sunt numeroase, datorate descoperirilor întâmplătoare, periegezelor și sondajelor arheologice, însă săpăturile sistematice sunt relativ puține pentru perioadele la care ne referim. Avem în vedere că din numeroasele puncte semnalate pe teritoriul județului Bacău datate în perioadele preistorice, sunt puține așezări în care s-au efectuat cercetări de mai mare amploare, ca timp și spațiu.

Materialul urmărește în general, ca teritoriu, pe acela al județului Bacău, însă sunt semnalate și descoperiri din cadrul altor județe atunci când instituția noastră a participat cu fonduri sau specialiști la realizarea unor cercetări arheologice. De asemenea, menționăm faptul că lucrarea este structurată cronologic, urmărind evolutiv, pe capitole, așezările datate în epoca paleolitică, neo-eneolitică și din epoca bronzului. În cadrul fiecărui subcapitol cercetările sunt prezentate în ordinea anilor de cercetare, cu mențiunea că o stațiune cercetată în mai mulți ani va fi prezentată în ansamblul ei (menționând, pe de o parte, anii de cercetare, cât și stratigrafia completă; astfel în cazul unor așezări cu stratigrafie complexă aceasta va fi prezentată complet după cea mai veche mențiune arheologică din punct de vedere stratigrafic; de asemenea și în acest caz au mai fost făcute câteva excepții, și anume dacă așezarea are o pondere mai importantă pentru un anumit tip de cultură, va fi prezentată la acea fază, menționându-se descoperirile anterioare sau ulterioare).

În cazul unor stațiuni care au în componență și straturi culturale ulterioare perioadei epocii bronzului (până la care ne referim în lucrarea de față), vor fi menționate și celelalte epoci descoperite în siturile respective, fără a se insista însă, deoarece aceste materiale sunt tratate în articolele ce urmează.

În finalul lucrării vom face câteva referiri la valorificarea expozițională a cercetărilor arheologice efectuate de către muzeul de istorie din Bacău pentru perioadele la care ne referim, de-a lungul anilor, cu privire specială asupra expoziției permanente existentă în prezent la Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău.

*

Între descoperirile din *perioada paleolitică* menționăm încă de la început așezările cu resturi arheologice din aceste timpuri descoperite la Buda și Lespezi, ca fiind principalele stațiuni ale acestei perioade.

Așezarea de la Buda-„La Șipote”¹, punct situat la 3 km SV de satul Buda, a fost cercetată în mod perieghetic în anul 1955, apoi sistematic între 1958-1962 de către V. Căpitanu, C. Buzdugan și V. Ursachi, cercetările din 1959 fiind sub conducerea științifică a reputatului arheolog C.S. Nicolăescu-Plopșor. Cercetări efectuate de către Muzeul de Istorie din Bacău, în colaborare cu Institutul de Arheologie București și Institutul de Arheologie Iași. În acest sit au fost descoperite trei niveluri de locuire aparținând paleoliticului superior (cultura gravettiană). Importanța stațiunii de la Buda constă și în faptul că pentru acest sit au fost făcute analize pe un depozit de oase aparținând faunei de acea perioadă².

În ceea ce privește așezarea de la Lespezi-„Lutărie” aceasta a fost descoperită în urma cercetărilor de teren întreprinse în perioada 1955-1958 ce au avut drept rezultat descoperirea unei surprinzătoare concentrări de așezări paleolitice de terasă în zona montană a Bistriței (bazinul Ceahlăului), pe malul drept al râului³. Cercetări sistematice în acest sit,

¹ N. Zaharia, **Descoperiri paleolitice în Moldova efectuate între anii 1952 și 1957**, în *ArhMold*, I, 1961, p. 11-42; V. Căpitanu, C. Buzdugan, V. Ursachi, **Săpăturile de la Buda**, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 141-144.

² Olga Necrasov, M. Bulai-Știrbu, **Contribuții la studiul faunei pleistocene de la Buda (jud. Bacău) cu o privire specială asupra caracteristicilor renului**, în *Carpica*, IV, 1971, p. 7-19.

³ Maria Bitiri-Ciortescu, V. Căpitanu, M. Cărciumaru, **Paleoliticul din sectorul subcarpatic al Bistriței în lumina cercetărilor de la Lespezi-Bacău**, în *Carpica*, XX, 1989, p. 7.

una dintre cele mai importante stațiuni paleolitice de pe Valea Bistriței, au fost întreprinse în perioada 1962-1968, de către Institutul de Arheologie din București și Muzeul Județean Bacău, când au fost trasate șase secțiuni, fiind cercetați 837 mp). Cu prilejul cercetărilor efectuate s-au scos la iveală importante materiale litice, faunistice, vetre de foc și elemente de cultură materială ce dovedesc o intensă și diversă activitate a omului paleolitic în domeniul confecționării uneltelor și a vânătorii⁴. Așezarea se află între satele Buda și Lespezi, la cca. 500 m sud-est de podul ce leagă șoseaua peste Bistrița⁵. Autorii cercetărilor au constatat în acest sit șase etape de locuire pe care le consideră, având în vedere unitatea materiei prime și a inventarului litic, ca reprezentând fazele târzii de dezvoltare a gravettianului, apreciind că fiecare în parte este rezultatul unor deplasări sezoniere ale grupurilor de vânători paleolitici în zona de la est de Carpați⁶.

Importanța așezării de la Lespezi este amplificată de cele câteva datări prin metoda C¹⁴, realizate (analizele) la Berlin, pe baza unor probe colectate din vetrele din straturile V, III și II, care indică următoarele date: nivelul V, 16070±350; nivelul III, 16160±300; nivelul II, 15670±320 BC⁷. De asemenea, așezarea are analizat și materialul paleofaunistic descoperit în urma cercetărilor arheologice⁸.

În paralel cu cercetarea sitului de la Buda au fost întreprinse numeroase cercetări de suprafață între care se înscriu și cele efectuate în așezările din localitățile Scaune-Ceahlău și Bardos-Bicaz Chei, din județul Neamț⁹.

Alte așezări din perioada paleolitică descoperite prin cercetările de teren efectuate de către V. Căpitanu sunt și cele din județul Neamț de la Poiana Cireșului (în care, în colaborare cu Institutul de Arheologie al Academiei Române a fost întreprins în 1968 și un sondaj) și Bicăjel-„Piciorul lui Munteanu”, com. Bicaz Chei (de asemenea sondat în 1968); alte puncte descoperite în urma acestor cercetări efectuate pe raza

⁴ Maria Bitiri, V. Căpitanu, **Așezarea paleolitică de la Lespezi, județul Bacău**, în *Carpica*, V, 1972, p. 39.

⁵ **Ibidem**.

⁶ **Ibidem**, p. 66.

⁷ **Ibidem**.

⁸ Alexandra Bolomey, **Considerații asupra resturilor de mamifere din stațiunea gravetiană de la Lespezi-Lutărie (jud. Bacău)**, în *Carpica*, XX, 1989, p. 271-295.

⁹ V. Căpitanu, **Desperii paleolitice în bazinul Bistriței**, în *Carpica*, I, 1968, p. 9-16.

comunei Bicaz Chei sunt următoarele: Bardos II; „Ciurdărie”, „Fața Cupașului”, „Dosul Cupașului”, „Dealul Bisericii”¹⁰. În cursul aceleiași an, autorul menționat mai sus întreprinde un mic sondaj și în localitatea Curteni, com. Oltenesti, jud. Vaslui, punct semnalat încă din 1952¹¹.

*

Dacă pentru epoca precedentă descoperirile sunt relativ puține ca număr, alta este situația pentru *perioada neo-eneolitică*, fapt datorat atât unei mai minuțioase cercetări în teren, dar și „exploziei demografice” petrecute în această perioadă. În acest subcapitol vom trata mai întâi așezările care au beneficiat de cercetări (sondaje sau cercetări sistematice) în ordinea începerii cercetării acestora.

O cu totul altă situație o deține cultura Cucuteni pentru care, după cum vom vedea, atât cercetările de suprafață, cât și cercetările arheologice sunt mai numeroase. Dacă numai pentru primele trei decenii de cercetare ale muzeului din Bacău, după cum afirmă doamna Marilena Florescu, au fost semnalate peste 100 de așezări cucuteniene, din care majoritatea lor fiind din faza Cucuteni A¹², vom putea înțelege mai bine faptul că în lucrarea de față nu avem spațiu pentru o prezentare exhaustivă a descoperirilor.

Cele mai vechi urme de locuire pentru perioada neolitică sunt descoperite în stațiunea pluriestratigrafică de la Vermești-„Cetățuia”¹³, orașul Comănești (localitate cunoscută în literatura de specialitate mai ales pentru cultura Cucuteni, dar amplasarea aici a fost justificată de descoperirile din cultura Criș), care este cunoscută încă 1910, fiind menționată de către C. Moisil, în 1937 a fost vizitată de către profesorii R. Vulpe și Vl. Dumitrescu, în 1967 este întreprins aici un mic sondaj efectuat de Șt. Cucoș, pentru ca între 1971-1972 să fie efectuate săpăturile de salvare realizate de D. Monah. Stratigrafic situl conține cele mai vechi urme de locuire din perioada culturii Criș, suprapus de un nivel de locuire din Cucuteni A₂, resturi sporadice din Cucuteni B și o locuire

¹⁰ Idem, **Descoperiri paleolitice în județele Neamț și Vaslui**, în *Carpica*, II, 1969, p. 7-13.

¹¹ **Ibidem**, p. 13-16.

¹² Marilena Florescu, V. Căpitanu, **Câteva observații referitoare la plastica antotropomorfă din Cucuteni A de la Țigănești, județul Bacău (I)**, în *Carpica*, XXV, 1994, p. 5.

¹³ Șt. Cucoș, **O așezare neolitică în bazinul Trotușului**, în *MemAntiq*, II, 1970, p. 481-486; D. Monah, **Sondajul de salvare din așezarea neo-eneolitică de la Vermești-Comănești (I)**, în *Carpica*, VIII, 1976, p. 7-29.

de scurtă durată din epoca bronzului timpuriu¹⁴. Stațiunea este amplasată pe malul stâng al Trotușului, la cca. 4 km de acesta, în imediata apropiere a șoselei Comănești-Moinești. Dealul „Cetățuia” domină depresiunea în care se adăpostește orașul Comănești¹⁵. În cadrul sondajului a fost dezvelită integral o singură locuință cucuteniană, care se remarcă prin faptul că pe suprafața acesteia au fost descoperite un număr deosebit de mare de râșnițe și topoare din piatră, împrăștiate pe toată suprafața locuinței (unele în curs de prelucrare), sub care a fost găsită o groapă (Gr. 1) care avea ca inventar alte 27 de râșnițe, cu grijă aranjate. Situația a fost interpretată de către autorul descoperirii ca fiind un ritual de fundare al unei locuințe-atelier pentru prelucrarea pietrei¹⁶.

O altă așezarea neolitică aparținând culturii Criș, de această dată cu un singur nivel de locuire, este aceea descoperită în localitatea Leontinești-„Podiș”, com. Ardeoani, jud. Bacău, care a fost cercetată mai întâi perieghetic, iar apoi sondată, în anul 1991, când au fost trasate două secțiuni: S I (40 x 2 m) și S II (10 x 1 m). Așezarea este situată pe terasa mijlocie a Tazlăului, în partea dreaptă a șoselei naționale Bacău-Măgurești. Stratigrafic a fost surprins un singur nivel de locuire, datat în etapa târzie a culturii Criș (Criș IV)¹⁷.

Pe teritoriul județului Bacău figurează o importantă așezare pluristratigrafică descoperită în localitatea Brad-„La Stâncă”, com. Negri, binecunoscută în literatura de specialitate ca o importantă așezare din perioada „clasică” a epocii geto-dace¹⁸. Descoperită în 1963, cercetarea în acest sit a început în colaborare cu Institutul de Arheologie din București, când din colectiv făceau parte Al. Vulpe (responsabil de șantiner în perioada 1963-1965), V. Eftimie, Minodora Ursachi și V. Ursachi (responsabil de șantier din 1965). Situl este situat pe un bot de terasă de pe stânga Siretului, aflat în partea de SV a localității. Stratigrafia este impresionantă, fiind atestate depuneri din perioada neolitică (cultura Precucuteni II și III), eneolitic (cultura Cucuteni, fazele A și A-B), epoca bronzului (culturile Costișa, Monteoru, Noua), Hallstatt (grupul Cozia-

¹⁴ D. Monah, **op.cit.**, p. 10.

¹⁵ **Ibidem**, p. 7.

¹⁶ **Ibidem**, p. 13-14.

¹⁷ Silvia Iacobescu, **O nouă așezare Starčevo-Criș descoperită în jud. Bacău**, în *Carpica*, XXIII/2, 1992, p. 43-50.

¹⁸ Bibliografia completă a sitului în discuție se poate urmări în materialul care prezintă perioada respectivă.

Brad), Latène (sec. IV î.Hr.-II d.Hr.) și din evul mediu (sec. XIV-XVIII)¹⁹. În urma cercetării s-a constatat că așezarea neo-eneolitică de pe acest platou nu avea o întindere prea mare, aceasta nedepășind prea mult limitele zonei fortificate din epoca bronzului (așezare ce a deranjat foarte mult stratul neo-eneolitic prin lucrările executate în această perioadă). Autorul cercetărilor menționează faptul că s-au descoperit locuințe eneolitice care au fost tăiate de fortificația datată în epoca bronzului²⁰.

Pentru perioada eneolitică se remarcă, între descoperiri, un depozit de obiecte de podoabă (găsit în cursul campaniei din 1982). Acesta are în componență 480 de obiecte de podoabă, din metal și os și constituie unul din marile, ca număr de piese, depozite din aria culturilor eneolitice din SE Europei²¹. Între concluziile autorului descoperirii se numără și afirmația conform căreia depozitul este interpretat ca având o valoare culturală sau de simbol al puterii, și că ar fi aparținut unui conducător de trib sau comunității întregi, fiind folosit doar în cazuri excepționale sau la anumite ceremonii cu caracter religios²².

Pentru această perioadă, a epocii neo-eneolitice, județul Bacău, se poate mândri cu stațiunea descoperită pe teritoriul localității Poduri-„Dealul Ghindaru”²³, com. Poduri, care este deja cunoscută atât pe plan

¹⁹ V. Ursachi, **Cercetările arheologice efectuate de Muzeul de Istorie din Roman, în Carpica**, I, 1968, p. 171-184.

²⁰ Idem, **Depozitul de obiecte de podoabă eneolitice de la Brad, comuna Negri, județul Bacău**, în *Carpica*, XXIII/2, 1992, p. 52-53.

²¹ *Ibidem*, p. 53.

²² *Ibidem*, p. 76.

²³ D. Monah, Silvia Iacobescu, A. Bujor, **Raport preliminar asupra cercetărilor arheologice din comuna Poduri, jud. Bacău**, în *Materiale*, Tulcea, 1980, p. 86-99; D. Monah, Șt. Cucuș, Dr. Popovici, Silvia Iacobescu, **Săpăturile arheologice din tell-ul cucutenian Dealul Ghindaru, com. Poduri, jud. Bacău**, în *Cercetări arheologice*, V, 1982, p. 9-22; D. Monah, Șt. Cucuș, Dr. Popovici, Silvia Iacobescu, Gh. Dumitroaia, **Cercetările arheologice de la Poduri-Dealul Ghindaru**, în *Cercetări arheologice*, VI, 1983, p. 3-22; D. Monah, Șt. Cucuș, **Așezările culturii Cucuteni din România**, Iași, Editura Junimea, 1985, p. 131, nr. 794; D. Monah și colab., **Poduri, „Dealul Ghindaru”/ „Între Pâraie”, jud. Bacău**, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, 1996, p. 88, nr. 205; Gh. Dumitroaia, **Cercetările arheologice din județul Neamț (1996)**, în *MemAntiq*, XXI, 1997, p. 436; D. Monah și colab., **Poduri, jud. Bacău**, în *Cronica*, București, 1997, p. 81, nr. 46; **EAIVR** (coord. C. Preda), vol. III (M-Q), 2000, p. 331 (voce Silvia Marinescu-Bîlcu); D. Monah și colab., **Poduri, com. Poduri, jud. Bacău. Punct Dealul Ghindaru**, în *Cronica*, Suceava, 2001, p. 190-198, nr. 156; D. Monah și colab., **Poduri, com. Poduri, jud. Bacău. Punct Dealul**

național, cât și internațional, datorită importanțelor descoperiri din cadrul stațiunii, cât și al valorificării științifice (publicații și expoziții) de care se bucură acest sit. Astfel, *tell*-ul cucutenian de la Poduri a beneficiat de o cercetare arheologică, dar și interdisciplinară, asigurată de mai multe instituții finanțatoare de-a lungul anilor (Muzeul de Istorie Bacău, Complexul Muzeal Neamț, Institutul de Arheologie Iași, și nu în ultimul rând sprijinul acordat de Fundația „Cucuteni pentru mileniul III” București). Pe lângă un colectiv numeros (care a variat de-a lungul timpului), coordonat științific de rigurosul arheolog, care de altfel a și descoperit așezarea, dr. Dan Monah, situl de la Poduri a beneficiat și de numeroase cercetări interdisciplinare, efectuate încă de la începuturile cercetării, și de numeroase valorificări expoziționale ale sitului precum și de o lucrare de sinteză care prezintă succint descoperirile din sit până la acea dată²⁴, lucrare elaborată cu prilejul organizării expoziției cu același nume, care este elaborată într-o ținută grafică de excepție.

Stațiunea este situată pe terasa de 32 de m de pe dreapta Tazlăului Sărat, la aproximativ 0,1 km vest de biserica de lemn din Rusăiești, pe un pînten de deal desprins din Dealul Ghindaru. Este descoperită în 1978 de către D. Monah și A. Bujor, cercetări sistematice începându-se aici în anul 1979 până inclusiv în anul 2006 (cu o întrerupere a cercetărilor în perioada 1997-1999). *Tell*-ul propriu-zis are suprafața de 12.000 mp, așezările cucuteniene extinzându-se la un moment dat, acoperind o suprafață de aproximativ 80.000 mp. Stratigrafia așezării este impresionantă, astfel cel mai vechi nivel datează din Precucuteni II – târziu, urmează o depunere Precucuteni III – clasic, apoi Precucuteni III – târziu, un nivel intermediar care pare să facă tranzația spre cultura Cucuteni, cercetările recente indicând faptul că e vorba de un nivel Cucuteni A₁. Depunerea cea mai consistentă datează din etapa Cucuteni A₂, timp în care se

Ghindaru, în *Cronica*, nr. 172; D. Monah și colab., **Poduri, com. Poduri, jud. Bacău. Punct Dealul Ghindaru**, în *Cronica*, 2003, p. 242-246, nr. 152; D. Monah și colab., **Poduri, com. Poduri, jud. Bacău. Punct Dealul Ghindaru**, în *Cronica*, Cluj Napoca, 2004, p. 242-244, nr. 146; D. Monah și colab., **Poduri, com. Poduri, jud. Bacău. Punct Dealul Ghindaru**, în *Cronica*, Mangalia, 2005, p. 281-281, nr. 176; D. Monah și colab., **Poduri, com. Poduri, jud. Bacău. Punct Dealul Ghindaru**, în *Cronica*, Constanța, 2006, p. 275-277, nr. 146.

²⁴ D. Monah, Gh. Dumitroaia, Felicia Monah, C. Preoteasa, Roxana Munteanu, D. Nicola, **Poduri-Dealul Ghindaru, o Troie în Subcarpații Moldovei**, Piatra Neamț, 2003, 250 p.

constată și unele refaceri. Mai sunt documentate depuneri din etapa Cucuteni A₃, un nivel din faza Cucuteni A-B destul de consistent. De asemenea au fost surprinse vestigii datate în etapele Cucuteni B₁ și B₂. Urmează apoi depuneri din epoca bronzului, cultura Costișa-Monteoru; a mai fost documentată o groapă rituală a dacilor liberi, sec. II-III d.Hr. și sporadice vestigii medievale.

Cercetarea sistematică de la Poduri este un exemplu de cercetare modernă, interdisciplinară, deja după prima campanie fiind realizată o schiță topografică, acțiune urmată de investigațiile Lindei Ellis, care a analizat ceramica, urmând ca pe parcursul anilor să se facă studii pedologice, arheobotanice, arheozoologice, antropologice, datări radiocarbon²⁵, inclusiv arheologie experimentală²⁶.

O recent cercetată stațiune arheologică pluristratigrafică este aceea de la Cucuieți-„Slatina Veche”, com. Solonț²⁷, în care au fost descoperite urme de locuire din neo-eneolitic (cultura Precucuteni III și Cucuteni A) și epoca bronzului (cultura Costișa-Komarovo), stațiune ce este pusă în legătură cu activitatea de extragere a sării izvoarele sărate existente în zonă. Punctul este situat în apropierea cătunului Pădureni, lângă un izvor cu apă sărată de pe dealul Pădureni. Stațiunea a fost semnalată de către Vladimir Ștefănescu, cercetată în teren în 2002 de către Gh. Dumitroaia și colab., pentru ca în 2003 să fie cercetată arheologic de către un colectiv coordonat de către Gh. Dumitroaia, când au fost trasate două secțiuni (S I 14 x 2 m și S II 7 x 2 m, ambele orientate E-V). În urma cercetărilor efectuate în sit s-a ajuns la concluzia că depunerea arheologică de aici, după consistență și modul de formare, este datorată unor așezări sezoniere, folosite pentru exploatarea resurselor naturale ale zonei, în cazul de față al sării.

Poate că nu întâmplător, cel mai vechi sondaj realizat și în județul Bacău pentru cultura Cucuteni este practicat de preotul C. Matasă, părintele muzeografie și arheologiei nemțene. Astfel, în anul 1943 realizează un sondaj în localitatea Pârâul Boghii-„Titila”, com. Pârgărești, punct situat pe dealul din apropierea satului, în urma acestuia descoperindu-se vestigii datate în fazele A și B ale culturii Cucuteni²⁸.

²⁵ **Ibidem**, p. 55-64.

²⁶ **Ibidem**, p. 65-68.

²⁷ Gh. Dumitroaia și colab., **Cucuieți, com. Solonț, jud. Bacău. Punct „Slatina Veche”**, în *Cronica*, Cluj-Napoca, 2004, p. 110-111, nr. 65.

²⁸ D. Monah, Șt. Cucos, **op.cit.**, p. 129, nr. 775.

Un alt sondaj întreprins de către C. Matasă, împreună cu R. Vulpe, este acela din localitatea Frumoasa-„Dealul Cociorveului”/ „Cetățuia de pe Tazlău”, com. Balcani, situat în marginea de vest a satului unde a fost surpins un nivel de locuire cucutenian din faza A²⁹.

Un mic sondaj este întreprins în anul 1960, de către Marilena Florescu, în localitatea Bogdănești-„Podeac”, com. Bogdănești, punct situat pe un mic promontoriu, desprins din terasa superioară a Oituzului. Nivelele de locuire semnalate în urma sondajului sunt dateate în cultura Cucuteni, fazele A și B, și din epoca bronzului, cultura Monteoru³⁰.

În perioada anilor 1961-1966, muzeul de istorie din Bacău a întreprins în mai multe localități sondaje, cum ar fi la: Țigănești-„Cetățuia”, Găiceana-„Arini”, Ungureni-„Dealul Podinilor”, Lichitișeni-„Pe tablă” etc. Ne vom referi în cele ce urmează la așezarea de la Țigănești în care cercetările au fost întreprinse în perioada 1962-1966 în urma cărora au fost cercetate un număr de 14 locuințe din faza Cucuteni A, 4 caracteristice fazei Cucuteni B și 26 de gropi (cu caracter menajer, majoritatea din faza Cucuteni A)³¹. Așezarea în discuție se remarcă prin numărul mare de statuete (majoritatea în stare fragmentară) descoperite în cadrul cercetării, și anume 394 dateate în faza A și 24 în faza B a culturii Cucuteni³². Autorii consideră prezența unui număr atât de mare de statuete ca un ritual magico-religios care implica modelarea acestora periodic sau de fiecare dată când aveau loc ceremoniile respective, după care acestea nu mai erau folosite³³.

Pe teritoriul localității Gura Văii, com. suburb. mun. Onești au fost descoperite și cercetate două puncte arheologice. Prima este „Pătrașcanu”/ „Poiana Mirăuță”, situat pe terasa superioară de pe stânga Trotușului, unde a fost întreprinsă o periegheză în anul 1962, realizată de către C. Buzdugan, sondată apoi în 1963 de autorul perieghezei, cercetări continuate de către A. Nițu. Aici a fost descoperită o așezare cu resturi dateate în cultura Cucuteni, faza A, însă s-a constatat că acestea sunt la o mică adâncime, fiind răvășite

²⁹ **Ibidem**, p. 96, nr. 428.

³⁰ **EAIVR** (coord. C. Preda), vol. I (A-C), București, Editura Enciclopedică, 1994, p. 191 (voce Marilena Florescu).

³¹ Marilena Florescu, V. Căpitanu, **op.cit.**, p. 5-6; vezi și idem, **Plastica antropomorfă din așezarea Cucuteni A de la Țigănești, județul Bacău, în Cucuteni aujourdhui** (editată de Gh. Dumitroaia și D. Monah), Piatra Neamț, 1996, p. 343-358.

³² Idem, **Câteva observații referitoare la plastica antropomorfă...**, p. 6.

³³ **Ibidem**, p. 9.

de arături³⁴. Al doilea punct, numit „Siliște”, este situat pe terasa inferioară a Trotuşului, la aproximativ 1,5 km est de centrul satului, pe un platou, unde a fost cercetată o stațiune arheologică cu depuneri din perioada Latène, cultura Monteoru și cultura Cucuteni (fazele A₂ și B₂). Așezarea cucuteniană este situată în partea de sud-vest a platoului și a fost sondată în 1962 și 1965 de către Al. Vulpe, cercetările sistematice reluându-se în perioada 1969-1970 de către A. Nițu, C. Buzdugan și C. Eminovici³⁵.

Una dintre stațiunile importante cercetate pe teritoriul județului Bacău din perioada culturii Cucuteni este aceea descoperită în localitatea Mărgineni-„Cetățuia”³⁶, com.suburb. mun. Bacău. Așezarea este cunoscută încă din 1958, în urma unei cercetări de suprafață întreprinsă de către E. Moscalu, iar în perioada 1973-1978 aici au fost întreprinse săpături de salvare.

Stațiunea cucuteniană este situată pe malul drept al Trebeșului, pe un mamelon situat la aproximativ 0,4 km de școala din Trebeș, și cuprinde o suprafață de circa 1 ha. Din nefericire această stațiune a fost distrusă de alunecările de teren petrecute în zonă, mai mult de o treime din așezare fiind afectată. Stratigrafic s-au descoperit următoarele nivele: primul nivel de locuire este din etapa Cucuteni A₂, care se pare că a fost un nivel mai intens de locuire (nivel ce dispune de trei date radiocarbon), următorul orizont îl reprezintă o locuire de scurtă durată din etapa Cucuteni A-B, iar ultimul nivel de locuire se datează în faza Cucuteni B, care e de asemenea de scurtă durată.

Între descoperirile importante din acest sit se remarcă un sanctuar în care a fost găsit un cuptor pe care se afla o reprezentare antropomorfă de mari dimensiuni, lucrată din pastă grosieră, arsă oxidant. Această reprezentare redă un cap de femeie, modelat în tradiție vinciană; are calota concavă, fața relativ triunghiulară, cu nasul redat printr-o carenă, sprâncenele și ochii prin adâncituri, gura printr-o scobitură și bărbia proeminentă, relativ conică, iar gâtul este scurt și gros; partea inferioară este

³⁴ C. Buzdugan, **Descoperiri arheologice în Depresiunea Onești**, în *Carpica*, I, 1968, p. 107, nr. 10.

³⁵ A. Nițu, C. Buzdugan, C. Eminovici, **Descoperirile arheologice de la Gura Văii**, în *Carpica*, IV, 1971, p. 31-80.

³⁶ D. Monah, **Datarea prin C¹⁴ a etapei Cucuteni A₂**, în *SCIV*, 29, 1, 1978, p. 33-42; idem, **Vase coșuleț cucuteniene**, în *Carpica*, X, 1978, p. 45-53; idem, **Raport preliminar de cercetare arheologică la Mărgineni-Cetățuia**, în *Materiale*, Oradea, p. 79-80.

ruptă³⁷. În aceeași construcție a fost găsit și un topor-ciocan de aramă, de tip Vidra. În campania din 1973 se remarcă între descoperiri două piese cu o formă deosebită, fiind vorba de vase-coșuleț³⁸.

O altă așezarea cucuteniană din faza A a culturii Cucuteni este aceea descoperită prin cercetări de suprafață realizate de către V. Căpitanu în anii '80³⁹, sondată de către acesta între 1987-1988⁴⁰ în localitatea Fulgeriș-„Dealul Fulgeriș”/ „La 3 cireși”, com. Pâncești. Cercetările sistematice în acest sit au fost reluate în perioada 2003-2006 (fiind cercetată o suprafață de 270 mp)⁴¹, când s-a constatat faptul că în ceea ce privește stratigrafia, față de anii '80, așezarea a suferit drastic grave schimbări datorită eroziunii solului. Stațiunea este situată pe Dealul Fulgeriș, care ocupă partea de vest a Colinelor Tutovei, actualmente așezarea răspândindu-se pe o suprafață de circa 1 ha. Din punct de vedere stratigrafic în sit a fost descoperit un nivel de locuire din perioada culturii Cucuteni faza A₃, amplasat la mică adâncime față de nivelul actual de călcare, fiind deranjat de lucrările anuale agricole, în care au fost descoperite și materiale arheologice aparținând altor epoci, cum ar fi din epoca bronzului și epoca geto-dacă „clasică”.

În cursul cercetărilor recente întreprinse la Fulgeriș au fost descoperite patru locuințe cucuteniene (de suprafață, fără platformă), un număr de 30 de gropi (în majoritate ulterioare locuirii cucuteniene) și un

³⁷ Gh. Dumitroaia și colab., **Primul muzeu Cucuteni din România**, Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, vol. XV, Piatra Neamț, 2005, p. 132, nr. 109.

³⁸ D. Monah, **Vase cucuteniene**, p. 45-53.

³⁹ V. Căpitanu, **Cercetări arheologice de suprafață pe teritoriul județului Bacău (II)**, în *Carpica*, XIV, 1982, p. 148.

⁴⁰ Idem, **Raport de săpătură Fulgeriș (jud. Bacău)**, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, 1996, p. 50, nr. 108.

⁴¹ Al. Artimon și colab., **Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși**, în *Cronica*, Cluj-Napoca, 2004, p. 124-125, nr. 74; L.E. Istina și colab., **Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși**, în *Cronica*, Mangalia, 2005, p. 152-153, nr. 100, pl. 15; L.E. Istina, **Observații privind cercetările arheologice în situl cucutenian de la Fulgeriș, jud. Bacău. Campania 2004**, în *Carpica*, XXXIV, 2005, p. 55-75; Lăcrămioara Elena Istina și colab., **Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși**, în *Cronica*, Constanța, 2006, p. 162-166, nr. 79, pl. 29; Lăcrămioara Elena Istina, **Plastica antropomorfă descoperită în așezarea cucuteniană de la Fulgeriș. Repertoriu**, în *Carpica*, XXXV, 2006, p. 39-46; Ruxandra Alaiba, Lăcrămioara Elena Istina, **Ceramica de tip Cucuteni C descoperită în stațiunea Fulgeriș-Dealul Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău**, în *Carpica*, XXXV, 2006, p. 47-60.

bogat material arheologic caracteristic fazei Cucuteni A₃, între care se remarcă o statueta antropomorfă, feminină, decorată cu incizii și pictură.

Situl beneficiază de ridicare topografică, realizată în 2004, precum și de analiză a materialului osteologic pentru campaniile 2003-2005, în care au fost determinate 684 de fragmente (din care 98,40% aparțin mamiferelor)⁴².

O primă stațiune cercetată doar cu nivel de locuire datat în faza Cucuteni A-B este aceea descoperită pe teritoriul localității Cârliگی-„Budăile Blanariu”/ „Munteni Catargi”, com. Filipești, cunoscută în literatura de specialitate sub numele de „Aldești”. Colectivul de cercetare al săpăturilor arheologice a fost format din Iulian Antonescu, Eugenia Antonescu, Minodora Ursachi, I. Teșiban, Vasile Ursachi, Viorel Căpitanu și Constantin Buzdugan. Așezarea este situată pe terasa superioară a Siretului, în apropierea unor izvoare. În urma cercetărilor întreprinse sunt semnalate locuințe de suprafață, fără platformă, gropi menajere și o mare cantitate ceramică datată în faza Cucuteni A-B⁴³.

Un alt sondaj efectuat într-un sit cu resturi Cucuteni A-B este acela din localitatea Tarnița-„Cocolia”, com. Oncești, unde a fost descoperit și un mormânt din epoca bronzului (cultura Noua). Punctul este semnalat în 1972, aici întreprinzându-se săpături de salvare de către D. Monah. În stratul eneolitic au fost descoperite două cuptoare de ars ceramică, deranjate recent⁴⁴.

În 1933 C. Matasă este informat că pe teritoriul localității Tg. Ocna-„Podei”⁴⁵, la sud de oraș, cu ocazia plantării unei vii a fost descoperit un bogat material arheologic. C. Matasă sondează așezarea în anii 1933, 1939-1943 și 1956, descoperind o importantă așezare din faza Cucuteni B, dar și resturi ceramice ce aparțin culturilor Gorodsk-Usatovo și Monteoru. Așezarea se află pe un promontoriu care se detașează din terasa înaltă de pe dreapta Trotușului, mărginit la est, vest și nord de pante foarte abrupte. Bogăția și caracteristicile ceramicii pictate

⁴² S. Haimovici, A. Vornicu, **Studiul arheozoologic al resturilor faunistice din situl Fulgeriș-Cucuteni A (com. Pâncești, jud. Bacău)**, în *Carpica*, XXXIV, 2005, p. 357-372.

⁴³ V. Ursachi, **Cercetările arheologice efectuate de Muzeul de Istorie din Roman**, p. 133-140.

⁴⁴ Silvia Iacobescu, **Săpăturile de salvare de la Tarnița (comuna Oncești, județul Bacău)**, în *Carpica*, VIII, 1976, p. 37-40

⁴⁵ C. Matasă, **Așezarea eneolitică Cucuteni B de la Târgu Ocna-Podei (raionul Târgu Ocna, reg. Bacău)**, în *ArhMold*, II-III, 1964, p. 11-66.

descoperite în cursul cercetărilor dau o deosebită importanță așezării din faza Cucuteni B, deoarece ceramica descoperită la Podei se diferențiază față de așezările contemporane, impunându-se, ca forme, vasele cu picior, în chip de fructiere⁴⁶.

Cercetările de suprafață întreprinse în perioada 1958-1959 au dus la descoperirea pe teritoriul localității Viișoara-„Mastacă”, com. Tg. Trotuș⁴⁷ a unei importante așezări din faza Cucuteni B. Stațiunea este situată pe platoul înalt al dealului Mastacăn, ce are forma unui promontoriu situat pe terasa secundară a Trotușului, la NV de satul Viișoara. Aceasta a fost sondată în 1959, când au fost descoperite patru locuințe (de formă dreptunghiulară, cu laturile de aproximativ 7 x 5 m), care era de suprafață, însă fără o amenajarea specială de genul platformelor cunoscute pentru această cultură. Complexul ceramic descoperit în așezare aparține celor două faze Cucuteni B₁ (care se încadrează prin caracteristici în așezările descoperite în zona subcarpatică a Moldovei) și B₂ (care este caracteristică numai pentru depresiunea Trotușului).

În continuare vom prezenta, succint, câteva stațiuni descoperite în urma unor periegeheze efectuate în Depresiunea Onești în perioada 1958-1966, când sunt semnalate mai multe puncte arheologice cu resturi de locuire din perioada neo-eneolitică⁴⁸. Astfel, resturi eneolitice sunt descoperite pe teritoriul următoarelor localități: Tuta, com. Tg. Trotuș⁴⁹, Malu, or. Onești, cu precizarea că aici este vorba de o așezare datată în faza Cucuteni B⁵⁰. O altă localitate menționată este Slobozia, or. Onești, unde s-au descoperit, pe terasa Tazlăului, urme de locuire din perioada culturii Cucuteni B și cultura Monteoru⁵¹. La Deleni-„Dealul boieresc”, com. Helegiu⁵² și Corbu-„Piscul Corbului”, com. Ștefan cel Mare⁵³ sunt menționate așezări datate în cultura Cucuteni, faza B.

O altă localitate menționată în urma unor cercetări periegetice este

⁴⁶ **Ibidem**, p. 12.

⁴⁷ C. Buzdugan, **Descoperiri arheologice în Depresiunea Onești**, în *Carpica*, I, 1968, p. 105-106, nr. 6; A. Nițu, C. Buzdugan, **Așezarea cucuteniană de la Viișoara (Tg. Ocna)**, în *Carpica*, IV, 1971, p. 95-111.

⁴⁸ C. Buzdugan, **op.cit.**, p. 101-110.

⁴⁹ **Ibidem**, p. 102, nr. 1.

⁵⁰ **Ibidem**, p. 103, nr. 2.

⁵¹ **Ibidem**, nr. 3.

⁵² **Ibidem**, nr. 4.

⁵³ **Ibidem**, nr. 5.a

și aceea de la Ungureni-„La Hârburi”, com. Ungureni⁵⁴, așezare cunoscută în literatura de specialitate drept Leca-Ungureni, amplasată pe platoul dealului situat deasupra satului, distrusă însă de plantarea aici a unei vii. În 1968 Vl. Dumitrescu și Iulian Antonescu s-au deplasat în teren, constatând distrugerea așezării cucuteniene din faza A₃, dar cu această ocazie au recuperat un vas în care se afla o cantitate de grâu carbonizat din care a fost trimis un eșantion la analiză prin metoda C¹⁴, data obținută fiind de 3395±100⁵⁵.

Alte cercetări periegetice pe teritoriul județului Bacău sunt efectuate de către V. Căpitanu, în perioada 1966-1982, când au fost cercetate în jur de 100 de localități, descoperindu-se numeroase noi puncte arheologice. Astfel, în articolul apărut în 1982⁵⁶ sunt prezentate succint descoperirea a 3 așezări din perioada culturii Criș, 60 de așezări eneolitice (date în cele trei faze ale culturii Cucuteni, cu mențiunea că multe puncte apar cu „fază neprecizată”), 5 așezări din perioada epocii bronzului timpuriu (cultura Horodiștea-Foltești), 52 de așezări din epoca bronzului mijlociu (cultura Monteoru), 21 așezări din epoca bronzului târziu (cultura Noua)⁵⁷.

*

Remarcăm, încă de la început, că pentru *epoca bronzului* cercetările de suprafață în vederea depistării de stațiuni arheologice au fost făcute zonal, probabil urmărindu-se un anumit plan de cercetare. Astfel, în perioada 1957-1968 periegetele au fost efectuate pe valea Siretului în bazinele Berheciului și Zeletinului, zonă ce face parte din punct de vedere geo-morfologic din zona Colinelor Tutovei⁵⁸. Paralel cu aceste cercetări de suprafață au fost efectuate săpături de amploare în mai multe stațiuni arheologice, cum ar fi cele din siturile: Valea Seacă, com.

⁵⁴ Marilena Florescu, V. Căpitanu, **Cercetări arheologice de suprafață în județul Bacău**, în *ArhMold*, VI, 1969, p. 231.

⁵⁵ Vl. Dumitrescu, **Încă o dată C 14 pentru cultura Cucuteni**, în *Carpica*, V, 1972, p. 79-81.

⁵⁶ V. Căpitanu, **Cercetările arheologice de suprafață pe teritoriul județului Bacău**, în *Carpica*, XIV, 1982, p. 139-158.

⁵⁷ Menționăm faptul că lucrarea de față nu poate trece în revistă numărul mare de așezări prezentate în articol, evitând o întindere în prea multe pagini; de asemenea, precizăm faptul că o parte dintre siturile menționate în articolul citat la nota 56, sunt deja menționate în materialul de față datorită faptului că în unele s-au întreprins cercetări arheologice.

⁵⁸ Marilena Florescu, V. Căpitanu, **Cercetări arheologice de suprafață în județul Bacău**, p. 213-275.

Valea Seacă (cunoscută în literatura de specialitate sub denumirea de Mândrișca), Bogdănești-Oituz, Oncești, Bărboasa, Dealul Morii, Tăvădărăști, Banca, Căbești, Brad-Negri, Răcătau, Prăjești, Traian, Răcăciuni, din care a rezultat un bogat material arheologic care constă din ceramică, unelte, podoabe etc.⁵⁹.

În urma acestor cercetări a rezultat cunoașterea mai multor stațiuni din perioada timpurie a epocii bronzului, între care amintim pe cele aparținând culturii Horodiștea-Foltești II de la Țigănești-Vultureni, Lichitișeni, Dădești, Aldești-Onișcani, Bogdănești-Oituz, Nănești-Parincea, Brad-Negri, Răcăciuni, Corbasca.

Pentru bronzul mijlociu un loc aparte îl ocupă așezările aparținând culturii Monteoru, care sunt în general concentrate pe înălțimi sub forma unor cetăți. Acestea constau dintr-o acropolă, în cele mai multe cazuri fortificată natural și întărită cu unul sau două șanțuri de apărare, în jurul căreia gravitează mai multe așezări mai mici, între acestea fiind amintite așezările de la Valea Seacă, Răcăciuni, Bogdănești-Oituz, Itești și Sohodor-Horgești⁶⁰. În afară de așezări monteorene fortificate se cunosc și așezări amplasate pe terase inferioare, cum ar fi: Tăvădărăști, Năstăseni, Medeleni, Bărboasa, Oncești, Lichitișeni, Bacău, Borzești, Borzești, Gura Văii⁶¹.

Pentru perioada de sfârșit a epocii bronzului (cultura Noua) sunt cercetate așezări de tip „cenușar”, cum ar fi: amplasate pe platouri joase la Lichitișeni, Bărboasa, Gura Ghionoaiei, sau pe locuri mai înalte: Dădești, Dealul Morii, Găbești, Izvoru Berheciului. Pentru cultura Noua au fost cercetate în această perioadă și un important număr de morminte, care provin din cercetări sistematice sau descoperiri izolate⁶². Pentru aceste descoperiri întâlnim și alte precizări⁶³, care se referă în special la localitățile Lichitișeni și Bărboasa, în care sunt tratate descoperirile de tip „cenușare”, unde se specifică faptul că au fost cercetate parțial sau integral un număr de 10 complexe de acest fel, care au adus noi date

⁵⁹ V. Căpitanu, V. Ursachi, **Descoperiri arheologice aparținând epocii bronzului din județul Bacău**, în *Carpica*, XI, 1979, p. 135-136.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 136.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² *Ibidem*, p. 137.

⁶³ Marilena Florescu, V. Căpitanu, **Câteva observații privitoare la sfârșitul epocii bronzului în lumina ultimelor cercetări arheologice efectuate de Muzeul de Istorie din Bacău**, în *Carpica*, I, 1968, p. 35-47.

privitoare la faptul că aceste cenușare, specifice culturii Noua, nu erau simple gropi menajere, ci erau folosite drept locuințe, descoperindu-se în interiorul acestora resturi de podine din lut crud, cuptoare cu boltă etc.⁶⁴.

O altă zonă geografică cercetată perieghetic în perioada 1958-1966 este aceea din Depresiunea Onești, prilej cu care au fost descoperite și așezări din epoca bronzului. Astfel, pe teritoriul localității Corbu, com. Ștefan cel Mare, în vatra satului, au fost descoperite resturile unei așezări aparținând culturii Monteoru⁶⁵. Alte așezări în care au fost descoperite urme de locuire monteorene sunt cele din or. Onești-„Varnița”⁶⁶ sau Răcăuți-„Rupturi”, com. Buciumi, la N de sat (Monteoru Ic3)⁶⁷. Pe partea dreaptă a Trotușului, în localitatea Borzești, or. Onești, între Rafinărie și Combinatul Chimic au fost semnalate urmele unei așezări din epoca bronzului⁶⁸.

Am amintit mai sus de așezări monteorene situate pe înălțimi, între acestea înscriindu-se și așezarea de la Răcăciuni-„Cetățuia”, situată la circa 600 m VSV de gara Răcăciuni, pe un promontoriu dominant. Aceasta este semnalată de către prof.univ. I. Șandru în 1950, iar în anul următor a fost întreprins un sondaj, când s-a constatat existența a cel puțin două niveluri de locuire: Monteoru Ic₃ și Ic₂⁶⁹.

În cunoscuta așezare datată în epoca bronzului de la Mândrișca-„Titelca Morăriei” au fost realizate cercetări arheologice încă din anul 1951⁷⁰, când a fost realizat un sondaj cu o suprafață de 2 x 2 m. Cercetările au fost continuate în 1959⁷¹, când au fost cercetate 3 secțiuni (fiecare având dimensiunile de 27 x 1,5 m, orientate E-V, cu martori între ele de 0,5 m). Așezarea este situată pe dreapta Siretului, la circa 3 km de râu. Stratigrafic au fost descoperite două niveluri de locuire din perioada culturii Monteoru, faza Ic₃ și un altul aparținând epocii neolitice (cultura Precucuteni II). Materialul osteologic monteorean a beneficiat și de

⁶⁴ **Ibidem**, p. 36, vezi și nota 2 și 3.

⁶⁵ C. Buzdugan, **op.cit.**, p. 103, nr. 5.b.

⁶⁶ **Ibidem**, p. 106, nr. 7.

⁶⁷ **Ibidem**, nr. 8.

⁶⁸ **Ibidem**, nr. 9.

⁶⁹ Al. Vulpe, **Descoperiri arheologice pe cursul mijlociu al Siretului (Sondajele de la Mândrișca și Răcăciuni, reg. Bacău)**, în *ArhMold*, I, 1961, p. 69-80.

⁷⁰ **Ibidem**, p. 65-69.

⁷¹ Gh. Bichir, Eugenia Dogan, **Săpături arheologice la Mândrișca**, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 291-300.

studiu paleofaunistic⁷².

Așezarea de la Bogdănești-„Todoscanu”, situată pe un promontoriu de terasă, ce înaintează dinspre E spre V în albia majoră a Oituzului, se află la circa 1 km de marginea de NV a satului și la circa 800 m de șoseaua națională Tg. Ocna-Brașov. Stațiunea ocupă 1-2 ha și stratigrafic cuprinde două niveluri de locuire monteorene (Ic₂ – cu două etape de evoluție și Ic₃ – cu trei etape de evoluție) și unul eneolitic (Cucuteni B). Cercetările au fost începute în 1959, când au fost trasate două secțiuni (S I 130 x 1,5 m și S II situat la 5 m distanță de 50 x 1,5 m)⁷³. Cercetările arheologice au fost continuate până în 1962, constatându-se faptul că așezarea din perioada Monteoru Ic₃ a ocupat întreg platoul cetății cu oarecare pendulări de la centru spre marginile platoului, iar aceea din perioada Monteoru Ic₂ a avut o suprafață mai redusă, ocupând îndeosebi zona centrală a platoului⁷⁴.

În 1963 a fost întreprins sondajul din localitatea Dădești-„Dealul Dădeștilor”, com. Vultureni⁷⁵, așezare situată în poziție joasă, punctul fiind situat la 1,5 km S de situl „Pe Tablă” și la aproximativ 2 km N de sat. Stratigrafic s-au descoperit resturi de locuire hallstattiene și din epoca bronzului (cultura Noua și Monteoru), dar și resturi arheologice din perioada eneolitică (dateate în cultura Cucuteni fazele A și A-B⁷⁶), care nu dovedesc o locuire intensă și de lungă durată.

Pe teritoriul localității Bărboasa, com. Oncești au fost descoperite trei puncte cu resturi monteorene: o cetățuie denumită „Dealul Perjului”, cu resturi Monteoru Ic₃; un alt punct care este situat la circa 500 m E de satul Bărboasa, pe coama lină a „Dealului Bărboasa”, unde sunt atestate urme monteorene Ic₂; cel de-al treilea este situat la circa 600 m S de cel precedent, „Podul Morii” unde au fost depistate urme de locuire tot Monteoru Ic₂. Unul din sondaje se referă la punctul „Podul Morii”, realizat în 1961, când s-a cercetat o suprafață de 139,5 mp și s-au

⁷² S. Haimovici, **Studiul materialului paleofaunistic din așezarea de la Mândrișcă (Valea Seacă) aparținând culturii Monteoru**, în *Carpica*, XII, 1980, p. 191-201.

⁷³ Marilena Florescu, V. Căpitanu, **Săpăturile din așezarea din epoca bronzului (cultura Monteoru) de la Bogdănești**, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 301-308.

⁷⁴ Silvia Iacobescu, **Repertoriul descoperirilor arheologice din epoca bronzului, din județul Bacău**, în *Carpica*, XXIX, 2000, p. 40, nr. 4.

⁷⁵ Marilena Florescu, V. Căpitanu, **Cercetările arheologice de la Dădești (jud. Bacău)**, în *Carpica*, IV, 1971, p. 119-128.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 126.

constatat două niveluri de locuire: primul datat într-o etapă târzie a fazei Monteoru Ic₂, care face trecerea la următoarea fază Ic₁ și al doilea din faza Monteoru Ic₂, etapa I⁷⁷.

O altă stațiune cu depuneri din epoca bronzului cercetată în această perioadă este aceea de la Dealul Morii-„Gura Ghionoaiiei”⁷⁸, sondată în 1963, când au fost descoperite vestigii Monteoru Ic₃ și Ic₂, resturi de locuire Noua (perioadă din care au fost cercetate două cenușare), precum și fragmente ceramice din sec. II-III d.Hr. În cursul acestui sondaj a fost cercetată o suprafață de 650 mp. Purtătorii monteoreni au ocupat întreaga zonă de SV a terasei, stabilindu-se aici pentru o perioadă scurtă de timp (locuințele descoperite având caracter sezonier)⁷⁹. Pentru bronzul târziu această așezare prezintă o importanță deosebită datorită faptului că, în ceea ce privește inventarul din complexele închise de genul „cenușare”, proporția resturilor osteologice este mai mică (50% din materialul descoperit) față de alte descoperiri din cadrul „cenușarelor” (unde procentul atinge 60-65%)⁸⁰.

Întemeietorului muzeului sătesc din Prăjești, com. Traian, Paul Țarălungă, a semnalat în 1965 muzeului de istorie din Bacău descoperirea de materiale arheologice, verificate în teren de către V. Căpitanu, după care în 1967 au fost aici întreprinse cercetări arheologice. S-a constatat că cele mai vechi resturi de locuire aparțin epocii bronzului (cultura Monteoru și Noua), dar au fost depistate și urme aparținând Hallstatt-ului și sec. III d.Hr. A fost descoperit și un mormânt, de incinerare în urnă, ce datează în cultura Monteoru, care avea ca inventar exclusiv ceramică: un vas și o strachină folosită drept capac⁸¹.

Un important nivel datat în epoca bronzului a apărut în cunoscuta așezare pluristratigrafică de la Răcățău-„Cetățuie”⁸², com. Horgești, azi

⁷⁷ Idem, **Așezarea din epoca bronzului de la Podul Morii-Bărboasa**, în *Carpica*, II, 1969, p. 23-34.

⁷⁸ Idem, **Cercetările arheologice de la Dealul Morii**, în *Carpica*, II, 1969, p. 49-79.

⁷⁹ **Ibidem**, p. 56.

⁸⁰ **Ibidem**, p. 73.

⁸¹ C. Buzdugan, **Descoperirile arheologice de la Prăjești (județul Bacău)**, în *Carpica*, II, 1969, p. 81-86.

⁸² V. Căpitanu, V. Ursachi, **O nouă cetățuie dacă pe Valea Siretului**, în *Carpica*, II, 1969, p. 93-130; V. Căpitanu, **Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice în așezarea geto-dacă de la Răcățău (județul Bacău)**, în *Carpica*, VIII, 1976, p. 49-120. Pentru bibliografia exhaustivă a cercetării acestei stațiuni vezi materialul care tratează perioada geto-dacă, în prezentul volum.

în componența localității Pâncești, com. Pâncești. Stațiunea este situată pe terasa înaltă de pe stânga a Siretului, reprezentând o prelungire spre vest a Dealului Șoimului. Aici au fost începute cercetările în anul 1968 și continuate până în 1997. Așezarea apare menționată pentru prima dată în **Chestionarul** lui Al. Odobescu din 1873⁸³. Stratigrafic au fost identificate depunele aparținând epocii bronzului (cultura Monteoru), Hallstatt-ului (grupul Cozia-Brad) și Latène-ului (sec. IV î.Hr.-I d.Hr.). În ceea ce privește stratul din epoca bronzului acesta este format din două niveluri de locuire (Monteoru Ic₃ și Ic₂), care se pare că au fost deranjate în mare parte de gropile din perioada ulterioară. Se mai consemnează faptul că pentru epoca bronzului au fost documentate locuințe de suprafață și gropi menajere⁸⁴. Așezarea monteoreană de la Răcătău a fost fortificată, pe lângă șanțul de apărare (adânc de 6,70 m), cu o palisadă și val cu structură de piatră⁸⁵. Între descoperirile epocii bronzului se remarcă un tezaur cu un număr de 48 de obiecte de aur (mărgel, inele de buclă și o spirală din sârmă masivă) teaurizate într-un vas specific monteorean⁸⁶.

În cursul anului 1963, Muzeul de Istorie din Onești, în colaborare cu Institutul de Arheologie din Iași, a efectuat un sondaj de informare la Căbești-„Milești”, com. Podu Turcului⁸⁷, când au fost cercetate într-o necropolă 11 morminte (10 de incinerare și 1 înhumare). Mormintele de înhumare sunt toate în poziție chircit moderat. Majoritatea lor sunt orientate VNV-ESE și mai rar N-S. Inventarul constă exclusiv din vase, în general depuse în zona craniană, predominând ceștile. Ceramica descoperită în aceste morminte păstrează unele trăsături specific monteorene, având în același timp elemente caracteristice culturii Noua, autorul plasând cronologic această necropolă în același cadru cultural cu cel descoperit la Balintești-Cionagi⁸⁸.

Între descoperirile izolate, amintim descoperirea unui mormând plan de înhumare de la începutul epocii bronzului la Răcăciuni-„Dealul

⁸³ V. Căpitanu, **Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice în așezarea geto-dacică de la Răcătău**, p. 50.

⁸⁴ **Ibidem**, p. 51.

⁸⁵ V. Căpitanu, V. Ursachi, **Descoperiri arheologice aparținând epocii bronzului**, p.136.

⁸⁶ V. Căpitanu, **Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice în așezarea geto-dacică de la Răcătău**, p. 51-52.

⁸⁷ V. Buzdugan, **Cimitir din epoca bronzului la Căbești (Bacău)**, în *Carpica*, I, 1968, p. 63-67.

⁸⁸ **Ibidem**, p. 67.

Vrăbii”⁸⁹. Mormântul conține ca inventar un vas fragmentar, un topor de luptă din piatră, un pandantiv din aramă și două fragmente dintr-un obiect tubular din aramă. Autoarea apreciază, după caracteristicile inventarului, că acesta aparținea unui bărbat, poate unui șef (toporul de luptă îndeplinind funcția de simbol al puterii).

Pentru epoca bronzului sunt menționate și un număr de descoperiri izolate, în general topoare, descoperite pe raza unor localități, cum ar fi: Găiceana⁹⁰, Mărăști, Osăbiți, Balaia-Mărăști, Lunca-Filipeni, Corbasca – unde a fost descoperit un mic depozit (topoarele descoperite din aceste localități fiind tratate într-un singur articol⁹¹), Mileștii de Sus⁹², Izvorul Berheciului-, „Dealul Cimbala”⁹³.

Materialul arheologic de pe teritoriul județului Bacău din epoca bronzului a fost analizat într-o lucrare sintetică privind viața spirituală a comunităților monteorene⁹⁴.

*

Cercetările arheologice (fie periegeheze, sondaje sau cercetări sistematice) întreprinse, în cei 50 de ani de activitate, pentru epocile prezentate în materialul de față, au îmbogățit patrimoniul muzeului de istorie din Bacău, având în prezent în jur de 35.000 de piese în patrimoniu, din care aproximativ 85% este arheologic.

Materialul arheologic a fost valorificat și prin expunerea sa, în expoziția de bază și prin expoziții temporare, pentru că nu trebuie să uităm că funcția principală a muzeului este aceea să fie în slujba comunității pe care o reprezintă.

De-a lungul celor 50 de ani de muzeografie au fost organizate mai multe expoziții permanente, în funcție de locația pe care muzeul a ocupat-o. În prezent materialul arheologic din paleolitic și până în epoca

⁸⁹ Ersilia Tudor, **Un mormânt de la începutul epocii bronzului descoperit la Răcăciuni (jud. Bacău)**, în *SCIV*, 24, 1973, nr. 2, p. 283-289.

⁹⁰ Marilena Florescu, V. Căpitanu, **Topoare de aramă și de bronz descoperite la Găiceana (raionul Adjud, reg. Bacău)**, în *ArhMold*, II-III, 1964, p. 445-451.

⁹¹ Idem, **Descoperiri recente de obiecte din aramă și bronz în Moldova**, în *Carpica*, I, 1968, p. 49-61.

⁹² D. Monah, E. Zaharia, **Topor de tip Monteoru descoperit la Mileștii de Sus, județul Bacău**, în *Carpica*, XI, 1979, p. 159-164.

⁹³ Silvia Antonescu-Ioviță, **Noi descoperiri de obiecte de aramă și bronz în jud. Bacău**, în *Carpica*, XIII, 1981, p. 5-10.

⁹⁴ Marilena Florescu, **Contribuții la cunoașterea concepțiilor despre lume și viață a comunităților tribale monteorene**, în *Carpica*, XI, 1979, p. 57-134.

bronzului este prezentat, în noua clădire a instituției, în expozițiile permanente, organizate tematic pe două etaje. Este vorba de: la etajul I este expoziția cu tema: **Civilizația materială și spirituală din zona central-vestică a Moldovei din paleolitic și până în evul mediu**, iar la etajul al II-lea sunt prezentate valorile de tezaur ale muzeului: **Tezaur arheologic și istoric din zona centrală și sud-vestică a Moldovei**.

Pe lângă expunerea permanentă, instituția noastră a organizat, cu materialul prezentat în lucrarea de față, singură sau în colaborare cu alte instituții muzeale, numeroase expoziții temporare. Ultima de acest gen fiind organizată în 2006, **Cucuteni – un univers mereu inedit**, în colaborare cu Complexul Muzeal Neamț, Fundația „Cucuteni pentru Mileniul III București, Institutul de Arheologie Iași, Muzeul Județean Botoșani, Palatul Copiilor Iași, Universitatea „Al.I. Cuza” Iași – Facultatea de Istorie, Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava – Facultatea de Istorie-Geografie.

Amintim, de asemenea, prima expoziție, organizată de către instituția noastră, a unor colecționari din Bacău (în perioada septembrie-octombrie 1991), colecții care au beneficiat, cu această ocazie, și de studiu și publicarea acestora, în componența cărora sunt numeroase obiecte din perioada neo-eneolitică și din epoca bronzului⁹⁵.

⁹⁵ V. Căpitanu, **Colecția Alexandru Aparu, Găiceana**, în *Carpica*, XXIII/2, 1992, p. 273-280; Silvia Iacobescu, **Colecția de arheologie Vasile Heisu, Răcăciuni**, în *Carpica*, XXIII/2, 1992, p.281-312; Paul Țărălungă, **Materiale arheologice în colecția Muzeului Prăjești**, în *Carpica*, XXIII/2, 1992, p. 313-316; Silvia Iacobescu, **Colecția de arheologie Vasile Petrea, Valea Seacă**, în *Carpica*, XXIII/2, 1992, p.317-322; Viorel Căpitanu **Colecția Costache Telentin, Bărboasa**, în *Carpica*, XXIII/2, 1992, p. 323-326.

**Sur des recherches archéologiques
du musée d'histoire de Bacău pour la période préhistorique
Résumé**

On a présenté des recherches archéologiques effectuées au période de 1957, de quand notre institution a été fondée, jusqu'au présent, recherches qui se réfèrent à l'époque Paléolithique, à la période Néo-Énéolithique et l'Âge du Bronze. On a mis en valeur, spécialement, des recherches archéologiques systématiques, mais aussi des découvertes fortuites, faites sur le territoire de Bacău.

L'œuvre est structuré sur des chapitres, qui traitent séparément chaque période, mentionnée au-dessus, avec leur découvertes spécifiques. À la fin est présentée la valorisation en expositions des découvertes archéologiques, permanentes et temporaires.